

**PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
GAZDÁLKODÁSTANI DOKTORI ISKOLA**

KARDOS BARBARA

**SZÁMVITELI INFORMÁCIÓS RENDSZER
ÉRTÉKELEMZÉSE**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

**TÉMAVEZETŐ:
DR. BEKE JENŐ**

PÉCS, 2011

1. A kutatás célja

Kutatásom alapvető célja, hogy a számviteli információs rendszer általam elvégzett értékelemzésének következtetései alapján javaslatokat fogalmazzak meg a **számviteli információs rendszer igény-orientált megoldásainak bővítésére**, felhasználóbaráttá tételére. Ez a célkitűzés illeszkedik az Európai Unió által is megfogalmazott kis- és középvállalkozások adminisztrációs terheinek csökkentését célzó megoldások kereséséhez.

Az elmúlt években több kutató-oktató (Budai, 2009; Kántor, 2010; Lakatos, 2010) vizsgálta a pénzügyi számvitel területét, és vontak le következtetéseket, tettek megállapításokat a gyakorlati alkalmazásra és a lehetséges módosításokra vonatkozóan. Budai (2009) meghatározta a kutatási teret mikro, makro és globális szinten és igény szempontjából megkülönböztetett oktatási tevékenység, kutatás és szabályozás iránti igényt. Kántor (2010) gazdálkodók körében folytatott empirikus kutatásokkal igazolta, hogy a számviteli információ felhasználásának célja nagymértékben függ a vállalkozások méretétől és a számviteli információk felhasználása a mikrovállalkozásoknál elsősorban a beszámoló összeállításra és az adóbevallások kitöltésére korlátozódik. Lakatos (2010) disszertációja, amely a pénzügyi kimutatások hasznosságának megítélésével foglalkozott, a hasznosság jelentését az értekezésben három tényező segítségével értelmezi: érdekhordozók, szabályozó és a szabályozás tartalma. Az értekezés kitér a szabályozás elméletére, bemutatja, miért nem dönthető el egyértelműen, hogy a számvitel szabályozása szükséges-e.

A magam részéről a főiskolai tanulmányaim során megismert és azt követően többször alkalmazott módszertant, **az értékelemzést tartom megfelelő eszköznek a számviteli információs rendszer vizsgálatára.**

Dolgozatom fókuszában alapvetően a számviteli információs rendszer áll, azon belül is a pénzügyi számvitel területét vizsgálom. A jelenleg alkalmazott gyakorlat elmélyült vizsgálatának érdekében szekunder kutatást folytattam a számviteli rendszer kialakulására vonatkozóan a régmúlttól kezdődően napjainkig. A vállalkozások által alkalmazott gyakorlat az egységes szabályozásnak és a közzétételi kötelezettségnek köszönhetően megismerhető. A megismerés érdekében pedig primer kutatás keretében könyvelőirodák vezetőivel készítettem irányított interjúkat és áttekintettem az általuk készített és közzétett beszámolókat.

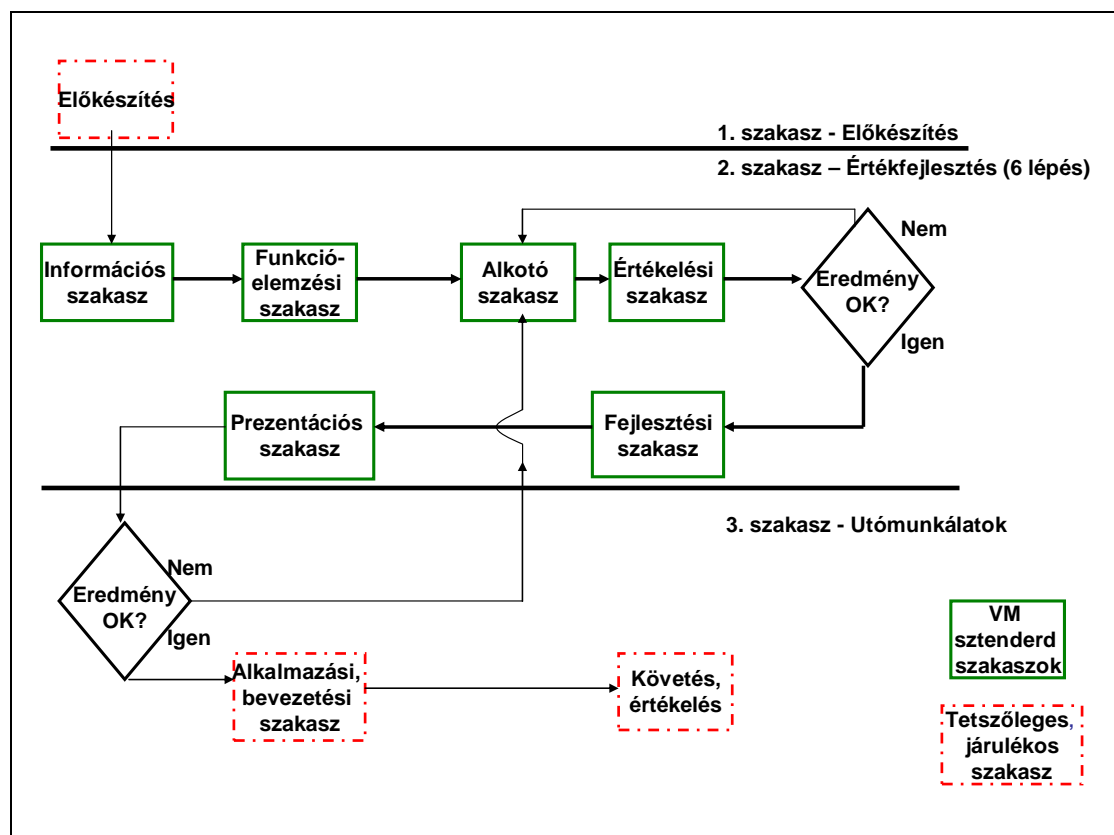
A számvitelt alapvetően gyakorlati tevékenységként értelmezem, és ekként vizsgálom az érdekhordozók igényeit, valamint fogalmazom meg a funkciókat, majd mélyinterjúk eredményeire támaszkodva elvégzem azok bírálását, illetve javaslatokat teszek a megfelelő szintű funkcióteljesítések elérése érdekében.

A kutatási időszakban a **részeredményeimet folyamatosan publikáltam**. A dolgozatom összeállítását követően a kutatásaim eredményeit, levont következtetéseimet mélyinterjú keretében megosztottam a számvitel szabályozásának kialakításáért felelős intézménnyel is. A felvetéseimre kapott válaszokat az egyes alfejezetek végén szerepeltetem.

Céлом az volt, hogy bővítsem a különböző aspektusú, de eredményei, következtetései tekintetében egyirányba mutató kutatásokat, azok eredményeit, melyek segítik majd a megfelelő szabályozás kialakítását.

2. A disszertáció felépítése

Dolgozatomat a **kutatási terület behatárolásával, a fogalmak meghatározásával** kezdtem. Ezt követően ismertettem az **értékelemzés módszertanát**, szemléletét, történeti kialakulását, fejlődését. Az értékelemzés alkalmazási területeinek bemutatását követően kitértem a módszertannal elért jelentősebb eredményekre, statisztikai adatokkal igazolom a módszertan hatékonyságát. Kitértem az értékelemzés és a minőségmenedzsment összefüggéseire, – fókuszálva az érték és minőség kapcsolatára – kiemelve annak fontosságát a szabályok megalkotása során. Hazai kutatási eredmények alapján – a módszertanból kiemelve annak leginkább karakteres mozzanatával – a **funkcióelemzéssel** foglalkoztam, mely megadja dolgozatom zárófejezetének elméleti alapját is.

1. ábra: Az értékvizsgálat folyamat diagramja
Forrás: Value Standard, SAVE magyar fordítása

Dolgozatom összeállítása során alapvetően követtem az értékelemzés lépéssorozatát. Az előkészítő szakaszban megtettem a témahatárok kijelölését és megkezdtem az **információgyűjtést**. Haladva tehát a módszertan által meghatározott úton, a disszertáció második fejezetében – az információ gyűjtési szakasz részeként – a számviteli információs rendszer működését, szabályozottságát mutatom be fókuszálva a hazai gyakorlatra. Elfogadva, hogy a mindenkori gazdasági környezeti változásokra reagáló rendszer maga a számvitel, bemutatom a **számvitel történeti fejlődésének mérföldköveit**, majd kiindulva az állításból, vizsgálom a jelenlegi gazdasági környezetet, a hazai vállalászási piacszerkezetet. A **jelenkorhoz** elérve kitérek a **számviteli szabályozással** foglalkozó szervezetek vélt és valós szerepére.

Végül elvégzem a számviteli információs rendszer **értékelemzését**, azaz feltárom az igénykeltők személyét, beazonosítom az igényeket, összegyűjtöm a létező szabályozási mechanizmusokat, elvégezem azok előny-hátrány elemzését, primer empirikus kutatás keretében szakértői véleményekkel alátámasztva.

3. Kutatási módszerek

Dolgozatomban alkalmazott **módszertan, az értékelemzés** megismerése érdekében **primer és szekunder kutatásokat** végeztem. A fellelhető hazai szakirodalom (Miles, 1973; Lenkey, 1982; Körmendi-Nádasdi, 1996; Iványi-Hoffer, 2004; Fodor, 2007; Körmendi, 2010) áttanulmányozását követően a SAVE¹ International által rendezett nemzetközi konferenciák előadásanyagaiból, a szakmai szervezetek (EGB², SAVE) interneten közzétett információiból dolgoztam és vontam le következtetéseimet. Shen és Liu (2003) **nemzetközi kutatása alapján kérdőíves felméréssel** kikértem a hazai szakértők véleményét

¹ Society of American Value Engineers = Amerikai Értékelemzők Társasága

² European Governing Board = Európai Értékelemzők társasága

az értékelemzés sikertényezőiről. A kapott válaszok alapján készítettem **hazai-nemzetközi összehasonlító elemzést**, mely eredményeit **csoportos interjú** keretében ismertettem a szakértőkkel.

A számviteli információs rendszer, a számvitel gyakorlati alkalmazásának **megfigyelésén** alapuló megismerésével párhuzamosan történt meg dolgozatom elméleti megalapozását biztosító szakirodalmak feldolgozása.

A pénzügyi számviteli információs rendszer témakörében több részterületen végeztem kutatást, a **beszámolók információtartalmára** vonatkozóan, és a **számvitel optimális szabályozási szintjére vonatkozóan primer kutatást** a beszámolót készítők és felhasználók, illetve az elméleti és gyakorlati szakemberek körében. **Jogtörténeti kutatást** végeztem a kiegészítő melléklet kötelező tartalmi elemeire, és a számvitel rendjének megsértéséről szóló előírásokra vonatkozóan.

Végezetül az **értékelemzést, mint módszertant** alkalmaztam a jelenleg hatályos pénzügyi számviteli rendszerünk értékelése érdekében. Az információk, igények begyűjtését követően elvégeztem a számvitel funkcióelemzését kérdőíves felmérés és mélyinterjúk során begyűjtött az elméleti és gyakorlati alkalmazói vélemények alapján.

4. A disszertáció hipotézisei, azok igazolása és javaslatok

H1: Az értékelemzés, mint hatékony döntés előkészítő eljárás, melynek meghatározó jellemzője a funkcióelemzés, alkalmazható nem költségcsökkentési cézzal indított projekteknél.

Az értékelemzés módszertanával felsőfokú tanulmányaim során ismerkedtem meg és felismerve a benne rejlő lehetőségeket, az elmúlt néhány évben alkalmazásának terjesztése érdekében is tevékenykedem.

A hipotézis igazolása érdekében **szekunder kutatás**, hazai és nemzetközi szakirodalom széleskörű áttekintése alapján bemutattam a módszertan fejlődéstörténetét, és kitértem a jelenlegi alkalmazási területek ismertetésére, néhány sikeres példa részletes bemutatásán túl a nemzetközi empirikus kutatások eredményeit is közöltem. Feldolgoztam az 50. SAVE International nemzetközi értékelemzési konferencia előadásait, mely témakörei igazolják a sokszínű alkalmazhatóságot. Az előadások több mint fele szólt gyakorlati alkalmazás bemutatásáról. Az alkalmazásokat bemutató iparágak lefedik az atomenergia-ipart, a légi közlekedést, az építőipart, mozgókép-ipart, tartós fogyasztási cikkek előállítását. Három előadás mutatott be jó gyakorlatokat Koreából és két multinacionális vállalat (Samsung és Whirlpool) is beszámolt az értékelemzés bevezetésének és működtetésének tapasztalatairól. A nemzetközi kitekintés látókörének szélesítése érdekében vizsgáltam a korábbi SAVE konferenciák előadásait is. A hipotézis igazolása érdekében döntés-előkészítés, problémamegoldás témakörében megjelent tanulmány került bemutatásra, melyben Yokota (2009) arra a következtetésre jut, hogy az értékelemzés, a funkcionális megközelítés okán a leghatékonyabb probléma-megoldási segédeszköz. Leung (2009) nemzetközi empirikus kutatása igazolja, hogy az értékelemzés alkalmazásának egyik fő oka a döntéstámogatás. A felmérés során alapvető alkalmazási indokként megjelölt tételek közül Európában a döntéstámogatás, a projekt célok meghatározása és az új megoldások feltárása szerepel azonos súllyal megjelölve, míg az Amerikai Egyesült Államokban a legnagyobb súlyú alapvető indok a költségcsökkentés. Az empirikus kutatás közölt eredménye alapján megállapítható, hogy bár területenként eltérő az alapvető indokok megjelölése, de az értékelemzés alkalmazható nem csak költségcsökkentési céllal indított projektek esetében.

Shen és Liu (2003) Az értékelemzés sikertényezői című cikke alapján készítettem egy **kérdőívet**, és hasonlóan a szerzőpároshoz arra kértem a Magyar

Értékelemzők Társasága (MÉT) értékelemzési tapasztalattal és megfelelő módszertani ismerettel rendelkező tagjait, hogy a tényezők osztályozásával segítsék kutatásom, a nemzetközi összehasonlítás érdekében. A kitöltött kérdőívek és a cikk alapján lehetőségem nyílt összehasonlító módszerrel értékelni a hazai és nemzetközi szakemberek véleményét. Az adatok elemzéséhez a kapott válaszokat Excelben összesítettem és átlagot, szórást, relatív szórást számoltam. A hazai értékítélet egyértelműen a **funkcióelemzést** helyezi előtérbe (átlag: 4,82, relatív szórás: 8,15%), ebben a kérdésben értenek leginkább egyet a szakértők. A kutatás eredménye alapján megállapítottam, hogy hazai szakértők véleménye alapján a funkcióelemzés az értékelemzésnek meghatározó eleme.

Az értékelemzés tehát olyan hatékony döntés-előkészítő eljárás, amely alkalmazható nem csak költségcsökkentési cézzal indított projekteknél és melynek meghatározó ismérve a funkcióelemzés.

H2: A számviteli információs rendszer optimális szabályozási szintje a részletes szabályozás lenne hazánkban.

Követve az értékelemzés lépéssorozatát az információ gyűjtési szakaszban az értékelemzés tárgyának, a számvitelnek megismerése érdekében szekunder kutatást végeztem a számvitel történetére vonatkozóan. E kutatás részeként foglalkoztam a számvitel területeivel, ezen belül a pénzügyi számvitel szabályozási rendszerével. A szabályozásra szükség van a számvitel területén az érdekellentétek keretek közé szorítása érdekében.

Az optimális szabályozási szint megfelelő kiválasztása egy rosszul strukturált problémának minősül, ezért a kérdés megválaszolásához egy **döntéstámogató szoftvert** alkalmaztam.

A figyelembe vételre kerülő lehetséges szempontok meghatározása céljából többször konzultáltam a számvitel elméletével és gyakorlatával foglalkozó szakemberekkel egyaránt. Az optimális szabályozási szint meghatározása érdekében felépítettem egy **modellt**, melyben a figyelembe vételre kerülő értékelési szempontok a következők lettek: adózás, tőkeozgás szabadsága, ellenőrzés, teljesítmények összehasonlíthatósága, költségvonzatok, társadalmi elfogadhatóság. A hipotézis igazolása érdekében 2009. évben kérdőíves felméréssel begyűjtöttem elméleti és gyakorlati szakemberek véleményét, a kapott értékek átlagát vittem fel és egy stratégiai döntéstámogató szoftverbe. Kutatásom célja a legjobb szabályozási rendszer-szint meghatározása volt. A cél meghatározását követően a programban felépítettem a modellt, az egyes értékelési szempontok rögzítését követően, hozzárendeltem az egyes alternatívákat a csomópontokhoz. A modell felépítését követte a kritériumok értékelése páronkénti összehasonlítás módszerével. Ez vezetett el az egyes kritériumok, majd később a változatok prioritásának meghatározásához. A modell értékelése alulról felfelé történt, először meghatározva az alternatíváknak az egyes kritériumok szerint értelmezett preferenciáit, majd értelmezve a kritériumok fontosságát. Az egyes kritériumok szerinti összehasonlítások során páronkénti értékítéletet alkottam, ebből a programmal összeállítottam egy értékelést.

A szoftver az adatbevitelt követően fa-struktúrába rendezte a szintetizált preferencia értékeket – rendelet: 0,729, standard: 0,181, törvény: 0,090 –, mely értékekből megállapítottam, hogy a megadott szempontok alapján **az optimális szabályozási szint a részletes szabályozás** lenne hazánkban.

A hipotézis igazolásához kapcsolódóan vizsgáltam a hazai számvitel szabályozását és megállapítottam, hogy az Országos Számviteli Bizottságnak lenne lehetősége részletes szabályozásokat, leírásokat tartalmazó módszertani útmutatók, segédletek kidolgozására. A számviteli törvény hatálybalépése óta

létező Országos Számviteli Bizottság 2011. év elején újjászerveződött és újult erővel folytatja munkáját, továbbá elkezdte megalkotni a gyakorlati tevékenységet segítő számviteli eljárásokat, módszereket tartalmazó standardokat, valamint módszertani segédleteket. A standardokat várhatóan kormányrendeletek fogják hitelesíteni, kodifikálni. Ezzel tulajdonképpen biztosítható a részletes szabályozás, lehetővé válik az ágazati differenciálás, és a kodifikálás segíti az elfogadhatóságot.

A tézishez kapcsolódóan tett javaslatom:

Kutatásom eredménye alapján javaslom, hogy az Országos Számviteli Bizottság tegyen közzé általa kidolgozott, a számvitel szakmai szervezetek egységes álláspontját tükröző módszertani útmutatókat, segédleteket.

H3: A büntetési tételek szigorítása nem csökkenti a gazdasági bűncselekmények számát, különös tekintettel a számvitel rendjének megsértésére.

Az információgyűjtési szakaszban az értékelemzés tárgyának elmélyült megismerése érdekében széleskörűen foglalkoztam a számvittel. A számvitel az információs szolgáltatás eszköze. A számvitel által előállított információkat a gazdaság számos területén felhasználják, például: a piaci partnerek, az adóhivatalok, a statisztikai hivatal, a kutatók, elemzők. Az információ megbízhatóságát, minőségét a számviteli törvény előírásainak betartása, betartatása biztosítja, vagy biztosíthatja. Mivel a számvitel döntéseket megalapozó információs szolgáltatási eszköz, és minthogy a megalapozott döntések emberek életére hatnak, e döntéseknek vannak etikai vetületei, azaz a számviteli információs szolgáltatás maga vet fel etikai kérdéseket. A jó erkölcs betartásának ösztönzésére létrehozott jogszabályok is befolyásolják, meghatározzák a számviteli információs szolgáltatást. A számviteli információ minősége nagyban függ annak megbízhatóságától. A megbízhatóságot, az

információt előállító pontosságát fokozza a hibás vagy valótlan adatközlés esetén alkalmazásra kerülő szankció kilátásba helyezése.

A minőségbiztosítással kapcsolatban nagy szerepe van a könyvvizsgálatnak. A könyvvizsgálat célja, hogy a könyvvizsgáló véleményt mondjon a számviteli beszámolóról, arra vonatkozóan, hogy az megbízható és valós összképet ad a vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére vonatkozóan. A könyvvizsgálat egy eszköz a számviteli információk megbízhatóságának, értékének növelése érdekében. Amennyiben a vállalkozás vezető tisztségviselője nem a számviteli törvény előírásai szerint jár el, azaz nem teljesíti beszámoló készítési kötelezettségét, vagy megsérti a bizonylati rendet és ezzel a vagyoni helyzetének áttekintését, illetőleg ellenőrzését megnehezíti, vétséget követ el. E vétség büntetőtörvénykönyv előírásai szerint két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel szankcionálható. A számvitel rendjének megsértése kategóriába tartozik az egyéni vállalkozó, illetve a számviteli törvény hatálya alá nem tartozó más gazdálkodó által elkövetett jogszabályban meghatározott nyilvántartási, bizonylatolási kötelezettség megszegése, ha az vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megnehezíti.

Dolgozatomban vizsgáltam a **számviteli munka etikai kérdéseit, a jogi felelősségrevonás eseteit és a kiszabható büntetéseket**. A számviteli információszoolgáltatás minden (előkészítő) mozzanatában részt vevő erkölcsi felelősséggel tartozik cselekedeteiért. Erkölcsi felelősségre vonáson túl (amely jelenleg csak a könyvvizsgálók körében létezik szabályozottan) a Btk-ban nevesített esetekben büntetőjogi következményei is lehetnek az etikátlan magatartásnak.

A hipotézis igazolása érdekében az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által rendelkezésemre bocsátott statisztikai adatokat értékeltem, illetve a számvitel rendjének megsértésére vonatkozó és ahhoz szorosan kapcsolódó **jogszabályi változásokat** tártam fel.

Jogtörténeti kutatásom eredményeként bemutattam a gazdasági bűncselekményekre vonatkozó szabályozást és annak változását (számviteli nyilvántartás vezetésének rendszeres elmulasztása, számviteli fegyelem megsértése, számvitel rendjének megsértése, adminisztratív csőd büntett). Ismertettem a **vétség és a büntett kategóriáit, büntetési tételeit**. Külön kitértem a számviteli területhez kapcsolódó gazdasági bűncselekmények típusaira (csődbűncselekmény, adócsalás, pénzmosás, tartozások fedezetének elvonása), valamint kijelöltem a lehetséges kapcsolódási pontokat. Foglalkoztam gazdasági bűncselekmények számának (2000-2009 időszakot felölelő) dinamikus és területi elemzésével, a lehetséges okok beazonosításával egyidejűleg.

A statisztikai adatok elemzése alapján megállapítottam, hogy bár az elmúlt évtizedben a regisztrált bűncselekmények száma folyamatosan csökkent, összesen 12,57%-kal, ezzel szemben ugyanezen időszakban a gazdasági bűncselekmények száma 52,54%-kal nőtt. A gazdasági bűncselekményeken belül az adócsalás, a csődbűncselekmény és a számvitel rendjének megsértése egymáshoz igen közel álló, szoros kapcsolatban lévő cselekmények, melyekre vonatkozóan a regisztrált bűncselekmények száma alapján megállapítható, hogy a **számvitel rendjének megsértése kategóriában regisztrált bűncselekmények száma jelentősen nőtt, az elmúlt évtizedben közel négyszerezésre**. Empirikus kutatásom keretében feltártam, hogy ennek oka jelentős részben a jogszabályi tartalom változása, hiszen 2007-től kiegészült a számvitel rendjének megsértése az adminisztratív csődbüntetettel, mely az adatok elemzése alapján a regisztrált esetek több mint felét teszi ki. A büntetési tételek megismerése érdekében vizsgáltam a jogerősen elítélt felnőtt korúak számát és a büntetési tételeket. Az adatok alapján megállapítottam, hogy a gazdasági bűncselekmények esetében a végrehajtandó pénzbüntetés és a felfüggesztett szabadságvesztés a leggyakoribb büntetés.

A tézishez kapcsolódóan tett javaslatom:

Javaslom a mérlegképes könyvelők figyelmét felhívni a végzett kutatás információbázisának konkrét, végrehajtott büntetési tételekre vonatkozó adatok bővítésével. A témához kapcsolódó esettanulmányokkal a kötelező továbbképzés keretében célszerű lenne foglalkozni az egyes esetek értelmezése, a lehetséges büntetési tételek ismertetése érdekében.

Figyelembe véve, hogy a szakmai igényesség mellett a szankcióktól való félelem motivál leginkább, a szabályok betartására célszerű lenne a szankcionálási struktúra átalakítása hasonlóan az adócsalások esetéhez, ahol az igazgatási eljárás keretében kiszabható bírságok jelentős növelése mellett csökkent az elkövetett regisztrált esetek száma.

H4: A beszámoló adatainak értelmezését segítő kiegészítő mellékletének kötelező adattartalma folyamatosan szűkül; az előírt szerkezet meghatározásának hiánya nehezíti az információ tartalom hasznosítását.

Az értékelemzés információgyűjtési szakaszában vizsgáltam a pénzügyi számvitel által előállított éves, egyszerűsített éves beszámoló hasznosítását, hasznosíthatóságát.

A vállalkozások gazdálkodásának számviteli beszámolók alapján történő értékeléséhez szükséges adatokat és információkat a mérleg és eredménykimutatás számszaki adatain túl a kiegészítő melléklet tartalmazza. Ennek tartalma alapvetően meghatározza a mérleg és eredménykimutatás adatainak használhatóságát, minőségét. Mivel a Céginformációs szolgálatról kapott adatok alapján megállapítottam, hogy a vállalkozások mindössze 8,44%-a készített éves beszámolót 2009-es üzleti évre vonatkozóan kutatásom fókuszában az egyszerűsített éves beszámoló állt.

A hipotézis első részének igazolása érdekében vizsgáltam a **kiegészítő melléklet kötelező adattartalmára vonatkozó jogszabályi előírásokat**, a változások áttekintése alapján megállapítom, hogy az egyszerűsített éves beszámolóra vonatkozóan szükségszerűen igaz az állítás, azaz szűkült a kötelező adattartalom, mivel az első 1991. évi XVIII. számveteli törvényben nem volt különbségtétel az éves beszámoló és az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletére vonatkozóan. Azonban a korai, 1994. évi kötelező **adattartalom szűkítést** követően a további szűkítések mellett számos (jelentősebbek 1997. és 2001. évtől) bővítés található az egyszerűsített éves beszámoló vonatkozásában.

A kiegészítő melléklet összeállításáról és a beszámoló információtartalmának hasznosítása kérdésében könyvelőket, elemzőket (üzletviteli tanácsadókat) és banki szakembereket kérdeztem meg (kérdőívfelvétel kérdezőbiztossal). A beszámoló információ tartalmát, használhatóságát és megbízhatóságát vizsgáló **empirikus kutatás** keretében nyolc könyvelőiroda került megkeresésre, az irodák összesen 182 vállalkozásnak készítettek beszámolót előző üzleti évre vonatkozóan, azaz egy iroda átlagosan 23 társas vállalkozásnak könyvelt, a készített beszámolók mindössze 2,2%-a éves beszámoló. A mintában került vállalkozások beszámolójának mérlege „A” változatban, eredménykimutatása összköltség eljárással „A” változatban készült. A **kiegészítő melléklet összeállítására jellemzően sablon alapján került sor** az előző évi adatok átírásával, két iroda használt kiegészítő melléklet összeállításához segédprogramot. A kapott válaszok összegzéseként kijelenthető, hogy a kiegészítő mellékletek **készítésére szánt idő minimális**, átlagosan 53 perc (az értékek 20 és 180 perc közöttiek).

A hipotézis második részének igazolása érdekében véletlenszerűen kiválasztott cégek 2009 üzleti évre közzétett beszámolóinak kiegészítő mellékletét vizsgáltam át a kiegészítő mellékletek könyvvizsgálati ellenőrzőlistája alkalmazásával. A kutatás következtetése, hogy a sokféle szerkezet, felépítés,

részletezettség gátolja az összehasonlíthatóságot, még a kötelező adattartalom teljességének vizsgálatát is. A megjelenő tartalmi elemek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a jogszabályi változások nem kerülnek figyelembevételre az összeállítás során, a kiegészítő mellékletek a hatályos jogszabályi előírásokon túl is tartalmazznak indokolatlan többletinformációkat. A 2010 tavaszán végzett kutatás eredményei időszerűségének biztosítása és megerősítése érdekében 2011 őszén ismételten megvizsgáltam véletlenszerűen kiválasztott cégek egyszerűsített éves beszámolóit. A nem reprezentatív mintában 30 vállalkozás által közzétett egyszerűsített beszámoló szerepelt, a mintába került vállalkozások átlagos árbevétele 74.754 eFt, mérlegfőösszege 43.938 eFt, átlagos állományi létszám 7 fő, 5 beszámoló (16,67%) volt könyvvizsgált. A mintában a beszámolók mérlege „A” változatban, eredménykimutatása összköltség eljárással „A” változatban készült. A vizsgált vállalkozások 40%-a az interneten elérhető, ingyenesen letölthető sablon alkalmazásával készítette kiegészítő mellékletét, három esetben nem került kiegészítő melléklet közzétételre az egyszerűsített éves beszámoló mérlege és eredménykimutatása mellé, illetve egy esetben találok szoftverrel készített kiegészítő melléklettel, de az sem felelt meg teljes egészében az Sztv. előírásainak. Az igazoló kutatás során a mintába került beszámolókat és azon belül a kiegészítő mellékleteket a korábbi kutatás tapasztalatai alapján szűkített, az Sztv. változásaira koncentrááló könyvvizsgálói ellenőrzőlistával vizsgáltam.

Az elvégzett kutatások alapján megállapítottam, hogy a beszámoló adatainak kiegészítő melléklet segítségével történő értékelése a gyakorlatban komoly nehézségekbe ütközik, melynek oka egyrészt a gyakori jogszabályváltozás, másrészt a gyakorlati szakemberek feladat iránt érzett érdektelensége, mely a feladat teljesítésére szánt idő alapján jelenthető ki. Az okok eredőjeként megállapítottam, hogy az elkészült **kiegészítő mellékletek adattartalma nem teljesen felel meg a jogszabályi előírásoknak, a felhasználói igényeknek.**

A vállalkozások 95%-át képviselő mikrovállalkozások beszámolóját jellemzően könyvelőirodák készítik, akik valódi ellenőrzés, szankció hiányában nem fordítanak kellő figyelmet a kiegészítő mellékletre (még kötelező könyvvizsgálat esetén sem).

A Céginformációs Szolgálat által rendelkezésemre bocsátott, a közzétett beszámolók típusára és mennyiségére vonatkozó adatok, valamint saját empirikus kutatás eredményei alapján megállapítom, hogy a számviteli törvény előírásai szerint összeállított beszámoló adattartalmának értékelése szempontjából lényeges információkat tartalmaz a kiegészítő melléklet, azonban az **egyszerűsített éves beszámoló esetében a szűkített adattartalom, illetve annak megbízhatósága, hiányosságai lényegében feleslegessé teszik azt.**

A tézishoz kapcsolódóan tett javaslatom:

Jelen kutatásom jövőbeli gyakorlati hasznosulását jelenti, hogy céloom szakemberekkel és szabályozószervekkel együttműködve egy jogszabályi változásokat nyomon követő strukturált kiegészítő melléklet sablon kidolgozása, és annak elősegítése, hogy ez közzétételre kerülhessen.

H5: A számviteli információs rendszer a gazdasági környezet igényeinek megfelelően kerül kialakításra, reagál az igényekben bekövetkező változásokra, de a jelenlegi szabályozás mellett nem teljesíti megfelelő szinten funkcióit.

Az értékelemzés információszerzési szakaszában szekunder kutatás alapján feltártam a számvitel történetét a kezdetektől napjainkig. A számvitel **fejlődéstörténetének áttekintése egyértelműen igazolja annak igényekre reagáló voltát**, illetve, hogy a **gazdasági nyilvántartások** mindig fontosak voltak, különösen a piacgazdaság feltételei között ezek jelentették a **döntéseket megalapozó információs bázist**. A feltevést alátámasztja a „Velencei-módszer”

írási történetének kezdete, és a gazdasági követelményekhez igazodó személyes számlaelméletek, majd a materiális mérlegelméletek kialakulása.

Kutatásom során olyan információkat is felleltem, hogy még a számviteli alapfogalmakra is hatottak a változások, a politikai igények; a vagyon és tőke szavak az eszköz és forrás elnevezésre változtak a XX. század közepén.

Az információszerzési szakasz teljessé tételét követően a hipotézis igazolása érdekében összeállítottam a **pénzügyi számvitel funkciócsaládfáját**, majd kérdőíves felméréssel elvégeztem a **funkcióteljesítés bírálatot** a harmadik funkció-szintre vonatkozóan. Az egy mérhető főnév és egy cselekvő ige kombinációjaként felírt funkciókat mondatokká bővítettem a kérdőíves felmérés érdekében és arra kértem a kitöltőket értékeljék az állításokat, hogy azok milyen mértékben igazak a jelenleg kiépített, illetve kiépíthető számviteli információs rendszerre vonatkozóan. A kérdőívet 2011 nyarán közgazdászok részére küldtem ki célzottan. A kitöltött kérdőívek adatainak elemzéséhez az SPSS szoftvert használtam Sajtos és Mitev (2007) iránymutatásait követve. Mivel a kérdésre adott válaszok a funkcióbírálati kategóriák nominális skálán mértek (hiányzó, alul, megfelelően, vagy felül teljesített), azok elemzésére a kérdésre adott válaszok gyakoriságát megmutató móduszt számoltam a minta tisztítási teszt elvégzését követően.

A pénzügyi számvitel főfunkciói: információs szolgáltatást támogat, a gazdasági esemény elszámolását, valamint döntés-előkészítést támogat. Legkritikusabb terület az információs szolgáltatás támogatása, de számos mellékfunkció kapott megfelelően teljesített minősítéstől eltérő minősítést. A válaszadók véleménye alapján a harmadik funkciószinten megfogalmazott **18 funkcióból nyolc** olyan funkciója van a jelenleg kialakított számviteli információs rendszernek, amely **alulteljesítettnek minősül**, melyek a következők:

- Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz,
- Standardokat, módszertani segédletek készítését támogatja,
- Kiegészítő melléklet készítést előír,
- Adójogszabályokkal harmonizál,
- Megbízhatóságot biztosít,
- Adatszolgáltatási határidőket előír, harmonizál,
- Adatbázis szemléletben gondolkodik,
- Redundanciát elkerül.

A kérdőíves felmérés válaszainak további keresztábrás elemzése során 5%-os szignifikancia szinten igazolásra került, hogy a válaszok függenek attól, hogy az elméleti vagy gyakorlati szakember véleményéről van-e szó. A véleményeltérés a Nemzetközi Beszámolóképzési Standardokat figyelembe vesz és a Kiegészítő melléklet készítést előír funkciók esetében funkció minősítést befolyásoló véleményeltérésnek minősült, azaz e funkciókat az elméleti szakemberek megfelelően teljesítettnek ítélték, míg a sokaság egésze alulteljesített minősítést adott jellemzően.

A tézishez kapcsolódóan tett javaslatom:

Az elvégzett funkcióelemzést, a funkcióteljesítés bírálatot követően megfogalmazom javaslataimat második funkciószinten, melyek között visszatérő az adószámvitel bevezetésének fontolóra vétele – opcionálisan választható számvitel politikai döntés formájában – és ehhez kapcsolódó adószámviteli-standard kidolgozása.

Egyetértve Adorján (2006) és Lukács (2008) megközelítésével az **adószámvitel** alatt nem az adókötelezettségekhez kapcsolódó nyilvántartások vezetését értem, hanem az adó szerinti értékek, időpontok számviteli elszámolások során történő alkalmazását. A számviteli törvény szerint jelenleg is lehetőség van az előírásoktól való eltérésre a könyvvizsgáló egyetértésével, de csak akkor, ha az szükséges a megbízható és valós összkép biztosításához. Tehát adószámvitel

alkalmazása, még a könyvvizsgáló egyetértésével, és az eltérések a kiegészítő mellékletben történő bemutatásával és indokolásával sem lehetséges.

Az általam feltárt és dolgozatomban bemutatott adatközlési kötelezettségekre vonatkozó előírások alapján megállapítható, hogy a számviteli beszámoló készítési kötelezettségének eltörlése a mikro- és kisvállalkozásokra vonatkozóan nem jelentheti a számviteli információk előállításának kikerülését. Ennek oka egyrészt a tranzakciók nyilvántartását az EU irányelv is előírja, attól eltérni nem lehet, másrészt az adatszolgáltatási kötelezettséget kell teljesíteni, mind az adóhivatal, mind a statisztikai hivatal felé.

Költség oldalról tekintve a beszámoló-készítési kötelezettség eltörlését megállapítható, hogy nem várható jelentős számviteli feladat mennyiség, azaz ár- vagy költségcsökkenés az adminisztráció területén a mikro- és kisvállalkozói szektorban, mivel a könyvelési díjak jellemzően tartalmazzák a beszámoló-készítés költségét, és azon belül a mérleg és az eredménykimutatás számviteli törvény által előírt struktúrában történő előállítására helyezik a vállalkozások, illetve a beszámolókat készítő könyvelők a hangsúlyt, és ezen adatokról statisztikai célból továbbra is kell információt szolgáltatni.

Ami látszólag jelentősen csökkentené a beszámoló-készítéshez kapcsolódó kötelezettség eltörlését, az a kiegészítő melléklet készítési kötelezettség eltörlése. Azonban erre vonatkozóan végzett kutatásom során kiderült, hogy a kiegészítő mellékletek jellemzően sablonok, sémák alapján készülnek, és nem fordítanak rájuk igazán figyelmet a mikro- és kisvállalkozások. Így a kiegészítő melléklet készítési kötelezettség eltörlése nem jelent valódi adminisztrációs teher csökkentést, költségcsökkentést.

Dolgozatom téziseit megalapozó primer és szekunder kutatásokat 2008 és 2011 között folytattam. A kézirat zárásakor 2011 októberében már megjelent az illetékes minisztérium honlapján az egyszerűsített számvitel standard tervezete. E tényt, az egyszerűsítési folyamat kezdetét kutatóként a hipotézis igazolását követően további megerősítésként értékelem.

A tézisekben is felhasznált hivatkozások

Adorján Csaba (2006): A magyar számvitel jövője, PwC konferencia, 2006. november 11. <http://www.pwc.com/hu/hu/events/a-szamvitel-jovoje.jhtml%20> (letöltés: 2011. február 19.)

Budai Eleonóra (2009): Párhuzamok 1949-től 2008-ig, a számvitel 60 éve; PTE KTK Tanulmánykötet

Fodor Árpád (2007): A munkás, de csodálatos értékelemzés; MicroVA

Iványi Attila Szilárd - Hoffer Ilona (2004): A vállalkozások innovációs módszertana, Aula

Kántor Béla (2010): Üzleti információk feldolgozásának lehetőségei a számvitel oldaláról, különös tekintettel az informatikai szempontokra, PhD értekezés, Miskolci Egyetem

Körmendi Lajos (2010): Értékelemzés, Saldo

Körmendi Lajos - Nádasi Ferenc (1996): Az Értékelemzés elmélete és gyakorlati alkalmazása; Info-Prod

Lakatos László Péter (2010): A számvitel szabályozása, és a pénzügyi kimutatások hasznosságának megítélése, PhD értekezés, Corvinus Egyetem

Lenkey Miklós (1982): Értékelemzés, MKKE KTI

Leung, Mei-Yung (2009): Reasons for applying VM – An international comparison; SAVE Conference, Detroit

Lukács János (2008): Mitől fáj a könyvvizsgáló feje?
budapest.mkvk.hu/.../DrLukacsJanos_mitolfajakonyvvizsgalofeje.ppt
(letöltés: 2011. február 19.)

Miles, Lawrence D. (1973): Értékelemzés; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó

Sajtos László – Mitev Ariel (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv, Alinea

Shen, Qiping – Liu, Guiwen (2003): Critical Success Factors for VM, Journal of Construction Engineering and Management, szeptember-október, pp. 485-491.

Yokota, Hisaya (2009): Why problems cannot be solved and why VE is effective?, SAVE Conference, Detroit

A témához kapcsolódó saját publikációk

Könyvfejezetek

Bóta Zsuzsanna – Kardos Barbara – Madarasiné dr. Szirmai Andrea – Miklósyné Ács Klára – Dr. Simon Szilvia – Dr. Sztanó Imre – Sztanó Imréné dr. (2011): A számvitel időszerű kérdései, Perfekt, pp. 45-92.

Kardos Barbara – Siklósi Ágnes – Sztanó Imre (2011): Pénzügyi Számvitel – Üzleti szakügyintéző és Államháztartási szakügyintéző képzés, Saldo, pp. 37-76.

Csurgó Ottóné dr. szerk. (Kardos Barbara: X. alfejezet: A számviteli munka etikája) (2010) Üzleti etika, Saldo, pp. 37-76.

Dr. Heirich György szerk. (Kardos Barbara: 1.2 alfejezet) (2009): Könyvviteli szolgáltatást végzők kötelező továbbképzése - Vállalkozási szak, Penta Unió, Budapest, pp. 24-42.

Kardos Barbara – Miklósyné Ács Klára – Siklósi Ágnes – Sisa Krisztina – Sztanó Imre (2009): Pénzügyi számvitel, Perfekt, pp. 293-354; 409-499.

Kardos Barbara – dr. Sztanó Imre – Veress Attila (2007): Vezetői számvitel alapjai, Saldo, pp. 208-244.

Folyóirat cikkek

Kardos Barbara (2011): A számvitel rendjének megsértése, Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat, (53. évf.) 12. sz.

Kardos Barbara (2011): Miért? kérdések a számvitel területéről, SzámAdó 2011/5., pp. 3-8.

Kardos Barbara (2011): A számvitel története, SzámAdó 2011/3., pp. 3-9.

Kardos Barbara (2010): Az éves beszámoló kiegészítő mellékletének többlet információ tartalma, SzámAdó 2010/2., pp. 3-8.

Kardos Barbara (2009): Egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletének információ tartalma, SzámAdó 2009/10., pp. 3-7.

Kardos Barbara (2008): TQM vs. Value Analysis, Értékelemzési szemle 12. évf., digitális megjelenés

Konferencia előadások, megjelent tanulmányok

Kardos Barbara (2011): Fields of Value Methodology, Management Horizons in Changing Economic Environment: Visions and Challenges, Vytautas Magnus University, Lithuania

Kardos Barbara (2010): Értékelemzés sikertényezői, DUF Tudomány Hete

Kardos Barbara (2010): A számviteli munka etikai kérdései és a számvitel rendjének megsértése, BGF Tudományos Évkönyv, Merre tovább? Gazdaság és társadalom, realitás és esély

Kardos Barbara (2009): Kiegészítő melléklet hasznosítása, BGF Tudományos Évkönyv, Válság és Megújulás

Kardos Barbara (2009): Value and Quality, DUF Tudomány Hete konferencia kötet

Kardos Barbara – Szekeres Klára (2008): Értékelemzéssel optimalizált önköltség-számítási rendszer, MÉT-SAVE Nemzetközi Konferencia

Kardos Barbara (2008): Application of Value Methodology, BGF Tudományos Évkönyv 2008: Kultúraközi Párbeszéd az Üzleti Világban

Kardos Barbara (2007): A vállalkozások döntés-előkészítést szolgáló információs rendszerei, BGF Tanulmánykötet